SENATORI BUCOVINENI ÎN PARLAMENTUL ROMÂNIEI ÎNTREGITE. ION NISTOR (LEGISLATURA 1920–1922) (II)

RODICA JUGRIN

Bukovinian Senators in Romanian Kingdom's Parliament Ion Nistor (Parliamentary Term 1920–1922) (II)

(*Abstract*)*

The parliamentary interventions of senator Ion Nistor (heckling, communications, statements), presented in the 1920–1922 parliamentary term, referred to issues related to the unification and administration of Bukovina after its annexation to the Kingdom of Romania (the themes brought into discussion were those about education, civil servants, communication routes, administration of the church fund, population supply). Ion Nistor also participated in the debate and initiation of draft laws and submitted questions regarding the ratification of the peace treaties concluded with Germany, Austria, Bulgaria and Hungary. All these debates that Ion Nistor attended were a good opportunity to clarify their political conception, to bring to question the problems confronting Bukovina in the first years after the union and to provide solutions for the realization of the unification process.

I presented in the first part of this document the interpellation of Ion Nistor, held in the Senate session of June 28, 1920, during the debates on the formulation of the answer to the Message of the Throne, which refers to the conduct of the elections in Bucovina, the administrative unification and the "cultural policy in the newly acquired territories". In the second part of this document we publish the interpellation held by Ion Nistor in the Senate session of July 9, 1920 (presented in response to George Grigorovici's communication, sitting of the Senate on July 2, 1920) suggestive to highlight the disputes of ideas that existed between Bukovinian lawmakers on the ways of unification and administration of the province.

Keywords: Bukovina, parliamentary elections, Ion Nistor, parliamentary activity.

La alegerile parlamentare din anul 1920 (la care au participat Partidul Democrat al Unirii, Partidul Social-Democrat din Bucovina, candidați ai naționalităților minoritare şi candidați independenți, populația provinciei fiind reprezentată de șase deputați şi zece senatori, dintre care unul de drept, mitropolitul Bucovinei şi nouă aleşi, opt prin vot universal şi unul din partea Universității din Cernăuți), Ion Nistor

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXVI**, *1* (52), p. 269–288, București, 2019

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

(Partidul Democrat al Unirii) a candidat din partea Universității din Cernăuți, alături de Vasile Gheorghiu. Biroul Electoral Central l-a proclamat ales senator pe Ion Nistor, care a obținut 12 voturi (numărul votanților a fost de 21). Secțiunea de verificare a Senatului a considerat ca neîntemeiată contestația care s-a prezentat pe marginea acestei alegeri (în interpelarea prezentată în ședința Senatului din 28 iunie 1920, Ion Nistor a acuzat ingerințele reprezentatului guvernului, Dorimedont Popovici, în acțiunile de desfășurare a alegerilor pentru desemnarea reprezentantului Universității din Cernăuți în Parlament, și a validat candidatura lui Ion Nistor[1].

Intervențiile parlamentare ale senatorului Ion Nistor (interpelări, comunicări, declarații) s-au referit la probleme legate de unificarea și administrarea Bucovinei după alipirea acesteia la Regatul României (temele aduse în discuție au fost cele despre învățământ, funcționarii publici, căile de comunicație, administrarea Fondului bisericesc, aprovizionarea populației). De asemenea, Ion Nistor a participat la dezbaterea și inițierea unor proiecte de legi și a prezentat interpelări referitoare la ratificarea tratatelor de pace încheiate cu Germania, Austria, Bulgaria și Ungaria. Toate aceste dezbateri la care a participat Ion Nistor au fost un bun prilej de a-și prezenta concepțiile politice, de a aduce în discuție problemele cu care se confrunta Bucovina în primii ani de după unire și de a oferi soluții pentru înfăptuirea procesului de unificare[2].

În prima parte a acestui documentar a fost prezentată interpelarea lui Ion Nistor, susținută în ședința Senatului din 28 iunie 1920, cu prilejul dezbaterilor pe marginea formulării răspunsului la Mesajul Tronului, în care se fac referiri la desfășurarea alegerilor din Bucovina, unificarea administrativă și „politica culturală în ținuturile nou alipite". În partea a doua a acestui documentar publicăm interpelarea susținută de Ion Nistor în ședința Senatului din 9 iulie 1920, prezentată ca răspuns la interpelarea lui George Grigorovici din 2 iulie 1920 (referitoare la doctrina socialistă și problemele ce se ridicau în fața societății românești[3]), sugestivă pentru a evidenția disputele de idei care au existat între parlamentarii bucovineni în privința modalităților de unificare și administrare a provinciei.

[1] Dezbaterile Constituantei – Senatul, „Monitorul Oficial" (în continuare se va cita D.S., M.O.), nr. 6, 3 iulie 1920, p. 50–57; D.S., M.O., nr. 2, 26 iunie 1920, p. 9, 10, 15–16. Ion Nistor a candidat și pentru Adunarea Deputaților, în circumscripția Vicovu de Sus, județul Rădăuți, însă majoritatea absolută a voturilor valabile a fost întrunită de celălalt candidat, Aurel Țurcan (Partidul Poporului). Cf. Dezbaterile Adunării Deputaților, „Monitorul Oficial" (în continuare se va cita D.A.D., M.O.), nr. 7, 30 iunie 1920, p. 92–93. Pentru activitatea lui Ion Nistor în legislatura 1922–1926, vezi Mihai Iacobescu, „Ion Nistor (1876–1962). Aspecte ale activității de senator", în „Analele Bucovinei", Rădăuți – București, anul XXI, nr. 2 (43), [iulie – decembrie] 2014, p. 434–454.

[2] Pentru activitatea parlamentară a lui Ion Nistor în legislatura 1920–1922, vezi: *Bucovineni în Parlamentul României Întregite*, vol. II.2. *Senatul. Legislatura 1920–1922*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Rodica Iațencu și Marian Olaru, indice de nume de Rodica Iațencu, București, Editura Academiei Române, 2018, p. 168–358.

[3] Pentru activitatea parlamentară a lui George Grigorovici în legislatura 1920–1922, vezi: *ibidem*, p. 44–164.

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

Şedința Senatului din 9 iulie 1920[4]

D-le preşedinte, d-lor senatori, am cerut cuvântul în chestiune personală, pentru a face câteva observații cu privire la cuvântarea onoratului nostru coleg, d-l Grigorovici, din şedința de vineri, 2 iulie 1920, apărută în „Monitorul Oficial". M-am simțit îndemnat să iau cuvântul, nu aşa mult din motive personale, ci mai mult din considerații generale, care interesează Bucovina, şi dacă zic Bucovina, zic cu asentimentul d-voastre al tuturor, o Românie întregită.

D-lor, cred că afirmații contrare adevărului nu pot să rămână în „Monitorul Oficial" fără un răspuns din partea noastră şi fără încercarea de a restabili adevărul. A restabili adevărul în interesul superior al țării este o datorie a noastră sfântă, pe care trebuie totdeauna să o împlinim şi să o respectăm. Onoratul d-l senator Grigorovici a încercat în cuvântarea d-sale să fie cât se poate de obiectiv şi eu nu am niciun motiv de a mă îndoi de intențiile d-sale cinstite. Se întâmplăînsă, uneori, ca şi omul care este călăuzit de cele mai bune intenții să greşească şi eu cred că voi reuşi să dovedesc că d-l Grigorovici este evident greşit în multe din afirmațiile sale. Voi lua „Monitorul Oficial", să nu vă răpesc mult timp şi voi face reflecțiile la afirmațiile d-sale, pe care le găsesc contrare adevărului şi despre care cred că au nevoie de o rectificare în interesul general al statului.

Aşa găsesc că nu e adevărată afirmația d-lui Grigorovici „că la noi, în Bucovina, mai toți funcționarii sunt organizați în sindicate social-democrate, toți, chiar cei mai înalți". Este adevărat – cu ocazia ultimelor alegeri, mai mulți funcționari au votat lista socialistă, dar că mai toți funcționari statului, din diferite ramuri de administrație a Bucovinei, ar fi organizați în sindicate social-democratice, făcând deci parte din Partidul Socialist, este o afirmație absolut greşită şi mă mir cum d-l Grigorovici a putut face afirmația aceasta înaintea maturului Corp [al Senatului].

George Grigorovici: Am zis că sunt organizați în sindicate.

Ion Nistor: Sindicate da, ca pretutindeni, dar nu social-democrate! Sunt şi eu de părerea d-lui Grigorovici că funcționarii trebuie sprijiniți cu toate mijloacele şi din toate părțile, căci funcționarii se găsesc astăzi în cea mai grea situație materială, dat fiind că ceilalți cetățeni îşi pot câştiga şi pe alte căi mijloacele de trai, de vreme ce funcționarul este avizat numai la leafa pe care o capătă lunar şi din această cauză este greu a-şi duce traiul în condițiile de azi. Tot atât de puțin întemeiată este şi afirmația d-lui Grigorovici că, în timpul din urmă, mai ales în regimul fostului guvern, funcționarii au fost neglijați la avansare, că unii au fost prea repede avansați, iar alții, mai vechi, ar fi rămas neavansați. Mi-am dat cea mai mare silință să fac ca toți funcționarii statului din Bucovina să fie confirmați prin decret regal în funcțiile lor şi înaintați în grad fiecare după meritele şi dreptul său. Dar se întâmpla în Bucovina, pe timpul stăpânirii austro-ungare, ca funcționarii români să fie neglijați la avansare, astfel încât ei rămâneau în urma colegilor lor neromâni.

[4] D.S., M.O., nr. 15, 17 iulie 1920, p. 207–213.

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

Pentru a repara această nedreptate, am luat măsuri ca aceşti funcţionari care, prin vârsta şi meritele lor, ar fi trebuit să fie avansaţi la timpul lor sau să primească satisfacţia cuvenită de la stăpânirea românească, înaintându-i la rangul care li se cuvenea. Astfel se explică că unii dintre funcţionari avansau în aparenţă mai repede decât alţii. Dar, pe lângă motivul de a repara o nedreptate îndurată sub austrieci, au mai fost şi alte consideraţii dictate de interesele de serviciu. Prin introducerea limbii române în toate ramurile de administraţie, funcţionarii neromâni care nu cunoşteau această limbă ajunseră într-o situaţie inferioară faţă de colegii lor români; aceştia erau nevoiţi să facă, pe lângă serviciul lor, şi pe interpreţii pe lângă colegii lor ce nu ştiau româneşte. Aceste suprapresţaţii meritau să fie recompensate prin o înaintare mai repede. Acestea au fost adevăratele motive pentru înaintarea unor funcţionari harnici şi destoinici şi nicidecum favoritismul de care pare să mă bănuiască d-l Grigorovici. Afară de aceasta, nu trebuie să scăpăm din vedere că, în interesul bunului mers al administraţiei, funcţionarii care se disting prin pricepere, zel şi râvnă deosebită în servici, merită să fie avansaţi înaintea acelora care nu fac nimic mai mult decât strictul necesar pentru a nu fi eliminaţi din serviciu sau excluşi de la înaintarea automatică. Aceasta ar fi cu privire la funcţionari.

Mai vine colegul nostru, d-l Grigorovici, să vorbească despre jandarmii din Bucovina şi să susţină că jandarmul nostru, adică cel austriac, era deprins să se poarte cu poporul după obiceiurile vechi mai binişor ceva. Ori, să ne ierte d-l Grigorovici aici că trebuie să contestăm cu toată hotărârea că jandarmul austriac al generalului Fischer[5] s-ar fi purtat faţă de populaţie mai bine de cum se poartă jandarmul român de azi.

George Grigorovici: Nu s-a bătut sub austrieci!

Ion Nistor: Nu s-a bătut, este adevărat, dar s-a tras în furci fără judecată! Dosarul Fischer cuprinde sute de dovezi că jandarmii austrieci au făcut arestări samavolnice, au osândit de la sine putere la moarte şi au spânzurat oameni, bărbaţi, femei, copii nevinovaţi. D-voastră susţineţi azi astfel de jandarmi? Să-mi daţi voie să protestez în numele populaţiei martirizate contra afirmaţiei d-voastre.

[5] Eduard Fischer (1862–1935) – militar de carieră, distins cu numeroase ordine şi medalii militare. În timpul Primului Război Mondial a fost avansat la gradul de locotenent-colonel, colonel şi apoi general. Din mai 1912 a fost numit comandantul Jandarmeriei din Ducatul Bucovinei. În octombrie 1927 a primit titlul de Cavaler al Ordinului „Maria Terezia". Fischer este şi autorul unor lucrări cu caracter geografic, care privesc istoria războaielor din Principatul Moldovei. În anul 1899 i-a apărut, la Cernăuţi, lucrarea *Die Bukowina. Eine allgemeine Heimatkunde, verfaßt anläßlich des 50jährigen glorreichen Regierungsjubiläums Seiner k.u.k. Apostolischen Majestät, unseres allergnädigsten Kaisers und obersten Kriegsherren durch die k.u.k. Gendarmerie des Landesgendarmeriekommandos* (Bucovina. O descriere istorico-geografică generală, alcătuită cu prilejul jubileului glorios de 50 de ani de domnie a Maiestăţii Sale Apostolice, prea milostivului nostru împărat şi comandant suprem al armatei, cu sprijinul Comandamentului Naţional al Jandarmeriei cezaro-crăieşti). În 1935 şi-a publicat, la Viena, cartea de memorii *Krieg ohne Heer: meine Verteidigung der Bukowina gegen die Russen* (Război fără armată: apărarea Bucovinei de către mine împotriva ruşilor). Cf. Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I (în continuare se va cita Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I), Suceava, Iaşi, Princeps Edit, 2004, p. 377.

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

George Grigorovici: Eu nu vorbesc de vremea războiului, ci mai înainte de război.

Ion Nistor: De ce mă acuzați că apăr bătaia? Eu nu apăr bătaia.

George Grigorovici: Sub ministerul dumitale s-au bătut.

Ion Nistor: Eu am anchetat cazurile care mi se aduceau la cunoştinţă şi pedepseam pe cei vinovați. Şi d-ta ai reclamat şi au reclamat şi alții; când am constatat că reclamațiile erau întemeiate, cei vinovați îşi primeau pedeapsa meritată. Sunt de părere, ca şi toată lumea, că nu trebuie să se bată!

George Grigorovici: Prin urmare, nu trebuie să bată jandarmul. Am apărat eu pe jandarm? Cine a vorbit în Parlamentul austriac contra jandarmului, dacă nu eu?

Ion Nistor: Nu trebuie să vorbiți fără rost şi să susțineți absurdități.

George Grigorovici: Nu trebuie să vorbeşti d-ta şi să spui lucrul acesta, că eu aş apăra bătaia. D-ta ai fugit în timpul războiului în România.

Ion Nistor: D-ta ai fugit la Viena, unde ai făcut socialism împreună cu Adler[6]. Eu am venit aici ca să pregătesc unirea, împlinindu-mi datoria de român.

George Grigorovici: Dar n-ai apărat-o. Ai fugit de frica armatei ruseşti.

Ion Nistor: Dacă erai aşa viteaz în fața armatei ruseşti, pentru ce ai fugit de ea la Ploieşti şi apoi la Viena, ascunzându-te acolo sub scutul imunității? Prin urmare, d-lor, jandarmul austriac al lui Fischer nu putea să-şi continue opera sa macabră în Bucovina românească. Ținând seama de aceasta, guvernul român a înființat în Bucovina Batalionul de Jandarmi „Moldova”[7], primind în el elemente selecte din Bucovina şi completându-l cu oameni din Regat. Astfel, s-a format un corp de jandarmi care e la înălțime. Că şi în rândurile jandarmilor bucovineni se pot găsi, pe ici, pe colo, elemente abuzive, acest lucru e posibil. El este inevitabil într-o corporație mai mare. Dar, ori de câte ori se descoperă un asemenea element, el îşi primeşte pedeapsa meritată. Aşa stă chestiunea. Prin urmare, jandarmeria de astăzi îşi îndeplineşte îndatoririle sale în mod corect şi conştiincios. Populația este mulțumită şi recurge cu încredere la scutul jandarmeriei. Nu o dată mi s-au prezentat delegații de la sate cerând sporirea posturilor de jandarmi sau înființarea de asemenea posturi noi acolo unde nu erau. D-l Grigorovici învinovăţeşte pe jandarmi „că umblă din casă în casă, ca să strângă cu sila ouăle şi găinile de la țărani”. Este incontestabil că şi jandarmul trebuie să mănânce. De unde să se aprovizioneze decât de la locuitori? Cazurile unde ni s-a făcut cunoscut că s-au abuzat au fost pedepsite. Trebuie să recunoaştem că se cere toată străşnicia acolo unde abuzurile trebuie combătute ori ele se încuibă. Dar tot atât de adevărat este că o instituție întreagă nu poate fi condamnată din pricina unor cazuri de abuz singuratice. Eu aş putea afirma că [aceste] cazuri de abuzuri în Bucovina sunt mai reduse decât aiurea şi populația

[6] Max Adler (1873–1937) – intelectual marxist.

[7] După anul 1918, în Bucovina s-a trecut la organizarea jandarmeriei pe vechile structuri ale jandarmeriei austriece. Acest proces s-a încheiat în mai 1919, când s-a înființat Batalionul de Jandarmi „Moldova”, cu sediul la Cernăuți, din care făceau parte 21 de ofițeri şi 1 528 trupă. Acesta depindea direct de Comandamentul Corpului de Jandarmi. Primul comandant al acestui batalion a fost maiorul Constantin Zeno Vasiliu. http://ro.wikipedia.org/wiki/Jandarmeria_Rom%C3%A2n%C4%83 (accesat la 15 mai 2015).

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

este mulţumită cu corporaţia aceasta. Este adevărat că jandarmeria, pentru a-şi putea îndeplini misiunea sa, destul de grea, trebuie ţinută în frâu, căci numai aşa se pot evita abuzurile. Prin urmare, este bine să nu exagerăm lucrurile precum o face d-l Grigorovici. Să le luăm cum sunt şi să nu uităm că, în corporaţii mai mari, abuzurile sunt adesea inevitabile, fiindcă nu toţi oamenii sunt croiţi după acelaşi calapod.

În continuarea filipicei sale, d-l Grigorovici îmi face reproşul că „am suprimat 70 de şcoli rutene" şi că în locul lor am deschis şcoli româneşti. Să-mi daţi voie, dar, să mă explic. D-l Grigorovici stă pe punctul de vedere că trebuie să fim cât se poate de obiectivi şi jusţi faţă de pretenţiile culturale ale fiecăruia. Sunt de acord cu d-sa şi împărtăşesc acelaşi punct de vedere. În nordul Bucovinei există o populaţie mixtă, în compunerea căreia intră şi o mulţime de răzeşi români. Sunt sate întregi în care populaţia şi-a pierdut limba şi multe din[tre] ele şi conştiinţa naţională. În urma activităţii culturale desfăşurate acolo, oamenii aceştia au revenit la sentimente mai bune şi au cerut ca [şi] copiii lor să înveţe carte românească. Guvernul austriac persista în refuzul său de a îngădui părinţilor să-şi trimită copiii la şcoli româneşti. Era interzis în Bucovina unui tată ca să determine în care limbă să înveţe copiii lui. În satele răzeşeşti în care românii erau în minoritate, nu li se dădeau şcoli naţionale, ci copiii români trebuiau să meargă la şcolile rutene. Pentru a salva elementul românesc din acele părţi de cotropirea slavă, Societatea pentru Cultura Română din Bucovina[8], din modestele ei mijloace, a deschis şi întreţinut cursuri şi şcoli particulare pentru minorităţile româneşti de acolo, pentru ca [şi] copiii să poată învăţa româneşte. Venind stăpânirea română, era firesc ca [şi] cursurile acestea particulare, la cererea populaţiei, să fie luate în seama statului. Prin aceasta însă nu s-au închis şcoli rutene, cum susţine d-l Grigorovici, ci acestea funcţionează mai departe pentru luminarea tineretului rutean. Şi, să mă ierte d-l Grigorovici. S-a deschis numai clasa I, iar în clasele celelalte s-a introdus numai limba românească, cum trebuie să fie în fiecare şcoală. Prin urmare, nu s-a produs, nu s-a procedat în mod barbar, nu

[8] Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, numită la început Reuniunea Română de Leptură, s-a înfiinţat la 1 mai 1862 şi a desfăşurat, până în anul 1918, o bogată activitate, luptând pentru conservarea conştiinţei naţionale: a sprijinit şi stimulat dezvoltarea şcolii româneşti şi înfiinţarea unei Catedre de Limba şi Literatura Română la Universitatea din Cernăuţi; prin tipografia şi editura sa a publicat cărţi şi broşuri în limba română, manuale, ziare şi reviste; a avut propriile organe de presă („Foaia Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina", „Aurora română"); şi-a organizat o bibliotecă proprie, a susţinut conferinţe publice şi şezători literare, a organizat serbări omagiale etc. După anul 1918, scopul societăţii a fost acela de ridicare a maselor prin cultură. Acum s-au înfiinţat numeroase secţii locale, a fost organizată o Şcoală Superioară Ţărănească, s-au organizat biblioteci săteşti, s-au construit case naţionale, s-au organizat cursuri pentru îndrumarea propagandei culturale la sate, s-au organizat conferinţe publice permanente, sub titlul „Universitatea liberă", s-a înfiinţat Societatea Scriitorilor Bucovineni ş.a. Activitatea Societăţii a fost întreruptă în timpul Primului şi a celui de al Doilea Război Mondial. După anul 1944, Societatea şi-a continuat activitatea în exil, iar din anul 1989 funcţionează, la Cernăuţi, Societatea pentru Cultură „Mihai Eminescu", iar din martie 1990, la Rădăuţi, Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina. Cf. Rodica Iaţencu, „Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina în perioada interbelică – deziderate şi realizări", în „Analele Bucovinei", anul VI, nr. 2, [iulie – decembrie] 1999, p. 303–330.

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

s-a tins să se deznaționalizeze pe nimeni, ci numai s-a reparat o nedreptate ce se comisese demult față de români.

George Grigorovici: Dacă ar fi așa, atunci am fi de acord.

Ion Nistor: Lucrul este, de fapt, așa.

George Grigorovici: Să vedem ce o să zică Liga Națiunilor!

Ion Nistor: D-le Grigorovici, Liga Națiunilor este aici. Nu cunosc alt for mai înalt pentru reglementarea cerințelor noastre culturale decât acest Parlament. Şi, d-lor, să mă credeți că nu a fost niciodată în Bucovina o administrație mai dreaptă față de pretențiile culturale ale naționalităților de acolo ca administrația românească. Căci, d-lor, fiecare naționalitate își are şcolile ei, învățătorii, revizorii şi inspectorii ei şi acest lucru este fără restricție. S-a dat atât polonezilor, rutenilor, nemților, evreilor, până şi ungurilor şcolile lor naționale şi toate aceste naționalități sunt foarte mulțumite pentru politica aceasta şcolară, atât de largă şi îngăduitoare, care contrastează așa de mult cu cea urmărită de austrieci.

Şi această politică de egalitate, de dreptate față de pretențiile culturale ale fiecăruia, s-a observat în şcoală şi biserică şi, în privința aceasta, în Bucovina nu există niciun fel de asuprire, nicio siluire. Şcolile ucrainene, şcolile nemțeşti, şcolile evreieşti, poloneze şi maghiare funcționează toate. Neapărat am creat şi şcoli româneşti, acolo unde se simțea nevoie şi le-am sprijinit cu toată dragostea şi interesul ce trebuie să-l avem pentru propăşirea culturii noastre naționale. Ceea ce cerea d-l Grigorovici pentru ceilalți era sau nu drept să cerem şi noi pentru ai noştri? Prin urmare, în această privință trebuie să fim absolut juşti şi d-l Grigorovici nu trebuie să se supere, căci eu m-am străduit să apăr cauza noastră națională cu aceeaşi râvnă cu care dumnealui apără cauza socialistă.

În continuarea expunerii d-sale, d-l Grigorovici, vorbind despre ținutul de peste Prut, susține, între altele, că pentru d-sa „un petec de pământ mai mult sau mai puțin, nu este prăbuşirea ideii naționale". Se poate că pentru domnia sa, pentru concepția şi doctrina d-sale politică, un petic de pământ mai mult sau mai puțin, pe care se cultivă cereale şi se hrănesc oameni şi animale, poate să fie indiferent. Pentru noi însă, care ştim că pe acel petic de pământ s-au păstrat urme neşterse din viața politică națională şi culturală a trecutului nostru, pentru noi, care ne dăm seama cât sânge românesc s-a vărsat pentru apărarea lui şi câtă muncă şi energie românească s-a cheltuit pentru cultivarea lui, pentru noi înstrăinarea acestui petic de pământ nu este tot una. Peticul acela de pământ de care vorbea d-l Grigorovici, pentru care se ralia şi d-sa ca să se facă plebiscit[9], peticul acela de pământ dintre

[9] În ședința A.D. din 12 august 1920, Constantin Krakalia a susținut ideea organizării unui plebiscit în nordul Bucovinei, în zona dintre Prut şi Nistru, ținut cu populație majoritar ucraineană. Cf. D.A.D., M.O., nr. 47, 24 august 1920, p. 1002. Ideea organizării unui plebiscit era mai veche. În luna iunie 1920, într-un interviu acordat ziarului „Luptătorul", Krakalia preciza următoarele: „Nu este adevărat că am avea de gând să aducem un protest contra alipirii Bucovinei la România. Voim numai să cerem în Bucovina de Nord un plebiscit". Apud Radu Economu, *Unirea Bucovinei. 1918*, Bucureşti, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 80. Solicitările liderului ucrainean se înscriu pe linia unor mai vechi preocupări pentru menținerea preponderenței acestei minorități în zonele nordice ale Bucovinei şi ca o formă de rezistență față de așa-zisa românizare, promovată de autoritățile române ale vremii.

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

Prut şi Nistru este leagănul vieţii de stat a vechii Moldove. Acolo a fost străvechiul voievodat al Şipenițului, cu celebrele cetăţi de la Hotin, Ţeţin şi Chmelov[10]. În părţile acelea înregistrează istoria ţării cea mai veche danie domnească. Domnița Anastasia dăruieşte, la 1429, domeniul Coţmani Episcopiei de Rădăuţi. Acolo, la Boian, a fost locul de bătălie între Constantin Cantemir şi craiul Sobieski; acolo trăiesc răzeşii care au păstrat vechea tradiţie şi mândria românească; acolo se găsea, la răpirea Bucovinei, vestita căpetenie de Coţmani, adică Comandamentul militar al Moldovei; acolo s-au păstrat până azi celebrele bucovine – codrii de fag, după care austriecii numiră Bucovina aceste ţinuturi răpite din trupul Moldovei. Prin urmare, d-lor senatori, ţinutul acesta de peste Prut nu este un simplu petic de pământ, care produce numai vite şi hrană; de peticul acesta de pământ este legat sufletul neamului nostru, cu toate fibrele lui.

D-l Grigorovici face pururea pe obiectivul. Foarte frumoasă calitate, nu-i vorbă! Referindu-mă chiar la această calitate a d-sale, cred că [îi] va conveni şi d-lui să admită că, pentru a apăra acest petic de pământ, pentru a-l cultiva, pentru a ridica sate pe el, pentru a-i garanta siguranţa dinlăuntru şi dinafară s-a prestat o muncă culturală, s-a cheltuit energie intelectuală, s-a vărsat acolo sânge din partea strămoşilor noştri. Şi dacă este aşa, întreb pe d-l Grigorovici: acestea toate nu plătesc nimic în amintirea noastră, a urmaşilor? Şi dacă d-l Grigorovici nu vrea să înţeleagă lucrul acesta şi persistă totuşi pe lângă vrerea de plebiscit, îl invit cel puţin să respecte părerea noastră, chiar dacă n-o împărtăşeşte.

Poporul de peste Prut este mult mai conştient în ceea ce priveşte tradiţia decât multe alte popoare. Răzeşul din Cuciurul Mic este conştient de originea sa, el ţine ascunse documente de la Ştefan cel Mare şi în el trăieşte vie tradiţia naţională şi ar fi o adevărată crimă de a încerca să i-o smulgem din sufletul lui, căci aceasta ar însemna să comitem un act de impietate faţă de trecutul nostru şi un act de trădare de ţară şi neam. Luaţi un alt sat, Cernauca Hurmuzăcheştilor, locul de întâlnire de la 1848 al pribegilor moldoveni, munteni şi ardeleni. Acestea sunt, d-le Grigorovici, amintiri de care sufletul nostru se simte legat şi nu putem noi să considerăm locul acesta ca un simplu petic de pământ producător de hrană. Acest petic de pământ ne este mult mai scump decât credeţi d-voastră şi nu putem admite plebiscitul pentru părţi ce nu pot să nu fie ale noastre.

Dar, spunea d-l Grigorovici, că noi le-am cedat ruşilor. Este adevărat că, prin Tratatul de la 1916[11], s-a fixat Prutul ca hotar între România şi Rusia. Dar nu

[10] Pentru detalii privind realităţile etnice şi politice de la est de Carpaţi, vezi: Ştefan Purici, „Moldova faţă de Principatul Halici în sec. XII–XIV", în „Analele Bucovinei", anul III, nr. 2, [iulie – decembrie] 1996, p. 349–362.

[11] Intrarea României în Primul Război Mondial a fost precedată de încheierea unor tratate cu puterile Antantei. La 18 septembrie/1 octombrie 1914 a fost semnată Convenţia ruso-română (cu statut secret), sub forma unui schimb de note între ministrul rus de Externe (Sazonov) şi ministrul României la Petrograd (Constantin Diamandi). Rusia garanta integritatea teritorială a României şi recunoştea drepturile acesteia asupra provinciilor din Austro-Ungaria locuite de români. În ceea ce priveşte Bucovina, delimitarea teritoriilor între cele două state urma să se facă pe baza principiului naţionalităţilor. Deşi a fost recunoscut (pentru prima dată), într-un act diplomatic semnat de o mare putere, dreptul României asupra teritoriilor respective din Austro-Ungaria, guvernul român urmărea să încheie un tratat similar şi cu celelalte puteri ale Antantei, în care să fie formulate mai clar drepturile sale teritoriale şi prevăzute garanţii politico-militare. La 4/17 august 1916 a fost încheiat, la Bucureşti, Tratatul de alianţă între România, pe de o parte, şi Franţa,

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

trebuie să uităm că situația de la 1916 s-a schimbat în favoarea noastră. Rusia țaristă s-a prăbuşit, Basarabia robită şi-a redobândit libertatea şi s-a întors la sânul Patriei Mame. Prin unirea Basarabiei, Prutul a încetat de a fi hotar şi prin faptul acesta ținuturile bucovinene dintre Prut şi Nistru au devenit o întregire firească şi necesară a județului Hotin. Fără această întregire teritorială, comunicația între Cernăuți şi Hotin ar rămâne întreruptă. Însuşi oraşul Cernăuți ar rămâne fără apă, dat fiindcă apeductul Cernăuților şi izvoarele din care se alimentează se găsesc la Rohozna, în regiunea amenințată cu plebiscit de d-l Grigorovici şi tovarăşul său, Krakalia[12].

Chestiunea aceasta teritorială a fost obiectul discuției înaintea Conferinței de Pace de la Paris şi conferința a dat câştig de cauză românilor, recunoscând cererea noastră întemeiată[13]. De altfel, şi populația de acolo s-a pronunțat prin moțiuni care poartă mii de iscălituri şi care au fost prezentate Conferinței de Pace, pentru unirea cu România. Spre deosebire de populația galițiană, concetățenii noştri de dincolo de Prut sunt de lege ortodoxă şi ei preferă, deci, să rămână în legătură ierarhică cu Mitropolia Bucovinei. Legată cu mii de interese de Cernăuți, populația din această parte, chiar cea neromânească, nu ezită un singur moment de a persevera în ideea de a aparține statului român, căci numai aşa, şi cu drept cuvânt, această populație se poate bucura de o viață paşnică şi liniştită. Prin urmare, a veni astăzi cu plebiscitul despre care vorbeşte d-l Grigorovici, socotesc că e mare greşeală.

D-l Grigorovici spune că prin legea agrară nu se dă pământ tuturor populațiilor din Bucovina. Să-mi dea voie d-l Grigorovici să-i spun că greşeşte; legea agrară nu face nicio distincție în această privință.

George Grigorovici: Nemților şi rutenilor nu li se dă pământ.

Ion Nistor: Greşiți, d-le Grigorovici, toți capătă pământ, şi nemții şi rutenii.

George Grigorovici: Locuitorii din comunele Vama şi Hatna capătă pământ?

Marea Britanie, Rusia şi Italia, pe de altă parte, precum şi Convenția militară. Cele patru state garantau integritatea teritorială a statului român şi recunoşteau (pentru prima dată într-un tratat semnat împreună şi în aceeaşi zi de marile puteri) drepturile acestuia asupra teritoriilor româneşti din Austro-Ungaria, iar România se obliga să declare război Austro-Ungariei şi să înceteze orice legături cu duşmanii aliaților. Acest tratat a fost apreciat ca una dintre cele mai importante realizări ale diplomației româneşti. În discursul rostit în primul Parlament al României întregite, în anul 1919, Ion I. C. Brătianu a făcut referire la greutățile întâmpinate cu ocazia redactării şi semnării acestui tratat în ceea ce priveşte stabilirea exactă a granițelor, întrucât Rusia dorea să obțină nordul Bucovinei şi „ținea cu obstinație ca să nu luăm în întregime Banatul". Pentru detalii vezi: Ion Agrigoroaiei, *România în relațiile internaționale, 1916–1918*, Iaşi, Editura Casa Editorială „Demiurg Plus", 2008.

[12] Constantin Krakalia (1884–?) – om politic, jurnalist. A urmat Şcoala Normală de învățători. A fost redactor la ziarul ucrainean „Dreptatea țărănimii". Până în anul 1922 a condus secția ucraineană a Partidului Social-Democrat din Bucovina. După ce s-a înscris în Partidul Național Țărănesc, a condus, în perioada 1922–1930, secția ucraineană. A editat două publicații în limba ucraineană: „Khliborob" (1923) şi „Khliborobska pravda" (1924–1938). A redactat un manual de limbă ucraineană şi a tradus diverse lucrări din ucraineană în germană. A fost deputat în Parlamentul României în două legislaturi: 1920–1922 şi 1928–1931. Cf. Emil Satco, *op. cit.*, p. 594.

[13] Pentru detalii privitoare la organizarea Conferinței de Pace de la Paris şi poziția României în problema Bucovinei, vezi: Radu Economu, *op. cit.*, p. 92–105.

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

Ion Nistor: Da, d-le Grigorovici, legea agrară nu face nicio distincție. D-lor, este ştiut de toată lumea că pământul de peste Prut este pământul cel mai bun din întreaga Bucovină. Populația din aceste sate are pământ suficient. Aşa fiind, ar fi ilogic ca să se dea pământ unei populații care n-are nevoie şi să se lase populațiile din alte localități fără pământ. Dar ştiți de ce se teme d-l Grigorovici? D-l Grigorovici se teme că, prisosind pământ cultivabil în regiunea de peste Prut, s-ar putea face acolo colonii româneşti. Ce crimă am comite când pe pământurile ce prisosesc dincolo de Prut am aşeza colonişti români din ținuturile cu populație mai deasă, unde nu se găseşte pământ expropriabil? N-au fost români pe acolo? N-au apărat ei hotarul Nistrului cu brațele şi piepturile lor? Să ne dea voie d-l Grigorovici ca noi, care suntem români şi simțim româneşte atunci când facem o lege, să apărăm şi interesele româneşti. Socotesc că s-a spulberat, ca pleava în vânt, vremea când noi, românii din Bucovina, eram a cincea roată la car şi celelalte naționalități aveau avantaje şi culegeau toate beneficiile.

George Grigorovici: D-ta erai funcționar austriac şi eu eram om liber. Ai fost profesor al împăratului.

Ion Nistor: N-am fost şi nu sunt funcționar, ci profesor, şi anume profesor de istoria românilor şi nu al împăratului. Socotesc, aşadar, d-lor senatori, că trebuie să facem un act de dreptate tuturor şi, în special, românilor. Repet însă că absolut toate populațiile din Bucovina capătă pământ, se bucură în mod egal de avantajele legii agrare, fără deosebire de naționalitate. [...]

George Grigorovici: Nu au căpătat pământ nemții, ci românii din Vama!

Ion Nistor: Vama este o comună de munte cu foarte puțin pământ expropriabil şi acest pământ s-a împărțit între cei ce aveau mai mare nevoie de el.

George Grigorovici: Românii din Vama au luat pământul nemților de acolo, este un scandal.

Ion Nistor: Dacă credeți că s-a încălcat legea, n-aveți decât să cereți respectarea ei, aceasta însă în mod civilizat şi fără scandal. Dar să vedeți cum judecă d-l Grigorovici...

George Grigorovici: Aceasta este dreptate?

Ion Nistor: Dreptatea d-voastră este foarte unilaterală, pentru că d-voastră ce voiți? În ceea ce priveşte naționalitățile străine, aveți toată solicitudinea, iar pentru masele populare româneşti nu aveți nicio compătimire. [...] D-lor, când au venit coloniştii nemțeşti în țară, li s-a dat pământ suficient. Dar li s-au mai dat şi care şi boi şi casă şi bani pentru întemeierea gospodăriei. Când însă, la 1848, au fost împroprietăriți ai noştri, nu au căpătat decât 20–30 [de] prăjini, şi acelea într-o râpă.

George Grigorovici: Boierii le-au dat pământ.

Ion Nistor: Nu boierii, ci vitrega stăpânire austriacă. Coloniştii nemți, firește, primind pământ suficient şi largi înlesniri pentru cultivarea lui, au mers înainte, pe când ai noştri au rămas în urmă. Şi atunci ce a zis administrația austriacă? Românul este leneş, vedeți nemții cum progresează. Ei, d-lor, dați şi românilor pământ suficient şi mijloace bogate ca să-şi întemeieze o gospodărie de doamne ajută şi veți vedea ce pot face şi ai noştri. Trebuie să fim drepți, d-le Grigorovici.

George Grigorovici: Eu am citit cartea d-voastră şi cunosc toate acestea.

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

Ion Nistor: Sunt încântat de aceasta, dar se vede că n-ați reținut concluziile.

George Grigorovici: Eu am citit mai mult[ă] istorie [a] Bucovinei decât d-ta.

Ion Nistor: Se poate, s-o mai revedeți. D-l Krakalia cere plebiscit peste Prut. D-voastră, d-le Grigorovici, aprobați aceasta?

George Grigorovici: Aprob plebiscitul, însă să nu mai fie apăsare şi jandarmi.

Ion Nistor: Eu nu-l aprob, fiindcă este vorba de pământ românesc.

George Grigorovici: Nu este încă al nostru.

Ion Nistor: Protestez! Acest sfânt pământ a fost şi este şi va rămâne al nostru în vecii vecilor. De unde a venit ideea aceasta a plebiscitului?

D. Alexandrescu: Vedeți, d-le Grigorovici, că tot Senatul vă dezaprobă! Acest domn Krakalia, care cere lucrul acesta...

George Grigorovici: Krakalia este fecior de răzeş român.

Ion Nistor: Nu trebuie să-i căutați originea. Când un răzeş român vine să se facă unealtă contra neamului său, cerând dezlipirea pământului, care este din moşi strămoşi al neamului nostru, el nu merită să-i mai căutăm arborele genealogic. Dacă nu s-ar face agitații, populația ar fi foarte liniştită d-lor, căci populația de acolo este mulțumită, are pământ de ajuns, are tot ce-i trebuie şi are siguranță, ceea ce nu au cei de dincolo de Nistru. Când însă un tratat de pace este iscălit şi aşteaptă să fie rectificat şi de noi, a veni să ceri plebiscitul pe baza principiului de autodeterminare, cred că aceasta constituie un act antipatriotic şi cred că lucrul acesta nici d-l Grigorovici nu-l aprobă.

George Grigorovici: D-voastră credeți că această chestiune este rezolvată de veci, dar chestiunea rusească nu este încă rezolvată.

Ion Nistor: Pentru noi, chestiunea este rezolvată definitiv şi nu ne mai rămâne decât să îndemnăm poporul la muncă serioasă şi la purtare leală față de noul stat.

George Grigorovici: Dar în Elveția cum este?

Ion Nistor: Una este Elveția şi alta este această parte a Europei, în fosta Moldavie veche, îngrăşată cu sângele strămoşilor noştri. Populația băştinaşă în regiunea de peste Prut a fost cea românească. După alipirea acestor ținuturi la Austria, s-au aşezat aici pribegi ruteni din Galiția, care, covârşind la număr, au deznaționalizat pe românii ce-i primiră cu brațele deschise. Stăpânirea austriacă a favorizat foarte mult această deznaționalizare. Aşa s-a întâmplat ca populația de acolo să fie deznaționalizată. Pentru noi este un principiu de drept şi o datorie să readucem pe cei înstrăinați la sentimentele originii lor româneşti. D-lor, în Bucovina am avut, trebuie să mărturisim şi istoria ne dă dreptate, bărbați vrednici de toată lauda în ceea ce priveşte cultura şi sentimentele naționale româneşti. Astfel, i-am avut pe Hurmuzachi[14],

[14] Eudoxiu Hurmuzachi (1812–1874) – istoric, publicist. A absolvit Facultatea de Drept la Viena, a fost membru al Societății Academice Române, membru al comisiei însărcinate cu revizuirea şi completarea cărților didactice româneşti din Bucovina. A luptat pentru drepturile românilor din Imperiul Habsburgic, militând pentru introducerea limbii române în învățământ. A fost deputat al curiei comunelor rurale Câmpulung – Dorna în Dieta Bucovinei în legislatura I (1861–1866), a II-a (1867–1869) şi a III-a (1870–1871), deputat al Camerei de Comerț în legislatura a IV-a (1871–1874), locțiitor (1862–1863), apoi căpitan al Țării (1864–1874). În camera legislativă bucovineană a fost reprezentantul Partidului Constituțional (centralist), fiind şeful acestei grupări politice. În Parlamentul imperial de la Viena a fost deputat al comunelor rurale

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

Wassilko[15], mitropolitul Silvestru[16] şi mulţi alţii care au îngrijit de cultivarea populaţiei, cerând şcoli româneşti pentru ea.

(1867–1870). În activitatea politică a militat pentru conservarea autonomiei provinciei şi a dezvoltării şi modernizării sale. În anul 1872, pentru meritele sale, a primit titlul de baron al statelor austriece; a fost cetăţean de onoare al oraşelor Cernăuţi şi Câmpulung. A făcut cercetări în arhivele vieneze, culegând documente referitoare la Ţările Române, din care Academia Română a iniţiat „Colecţia Hurmuzachi". În perioada 1878–1886 i-au fost publicate, postum, cinci volume de studii, traduse în româneşte de Mihai Eminescu şi Ioan Slavici. Cf. Mihai-Ştefan Ceauşu, *Parlamentarism, partide şi elită politică în Bucovina habsburgică (1848–1918). Contribuţii la istoria parlamentarismului în spaţiul central-est european*, Iaşi, Editura Junimea, 2004, p. 427–428, 493; Emil Satco, *op. cit*., p. 507.

[15] Nicolae Wassilko (1868–1924) – om politic. A absolvit cursurile Academiei Theresiene din Viena în perioada 1879–1886. A fost primar al comunelor Lucavăţ şi Vijniţa, membru al Consiliului oraşului Cernăuţi şi al Consiliului de Administraţie a Căilor Ferate bucovinene. Iniţial a aderat la Partidul Naţional Român, însă, din cauza faptului că nu a obţinut o funcţie politică, a trecut în tabăra ucraineană, unde a activat în gruparea conservatoare a „ucrainenilor bătrâni", apoi în cea a „rutenilor tineri" (poporalilor). A făcut parte din Partidul Progresist Ucrainean şi Partidul Poporal Ucrainean; a fost preşedinte al Partidului Naţionalist Democrat Ucrainean (din anul 1913). A condus societatea politică „Rusca Rada" şi a fost şeful Clubului parlamentar ucrainean în Dieta Bucovinei (1911). A fost membru în Camera Deputaţilor a Consiliului Imperial din Viena, deputat al curiei comunelor rurale Vijniţa – Putila în legislatura a IX-a (1898–1903) şi a X-a (1904–1910), deputat al curiei a IV-a ucraineană în legislatura a XI-a (1911–1914). A condus Comisia de Finanţe a Dietei. În camera legislativă bucovineană a reprezentat, la început, gruparea „rutenilor bătrâni", apoi Alianţa Liberală şi Partidul Naţional Democrat Ucrainean. În timpul războiului a propus înfiinţarea unui stat galiţiano-halician în cadrul Monarhiei de Habsburg, a participat la tratativele de pace de la Brest-Litovsk (1918), a fost vicepreşedintele Consiliului Naţional Ucrainean, militând pentru unirea Bucovinei cu Galiţia, apoi pentru împărţirea provinciei între români şi ucraineni pe criterii etnice. A părăsit Bucovina la sfârşitul anului 1918, fiind numit de către guvernul ucrainean ambasador la Viena (1918–1919). În perioada 1919–1924 a fost ministru plenipotenţiar al Ucrainei la Berna şi Berlin. Cf. Mihai-Ştefan Ceauşu, *op. cit.*, p. 461–463, 533–534; Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II (în continuare se va cita Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II), Suceava, Iaşi, Princeps Edit, 2004, p. 557.

[16] Silvestru (nume de botez Samuil) Morariu-Andrievici (1818–1895) – mitropolit. A absolvit Institutul Teologic din Cernăuţi (1843). A fost preot în Ceahor, referent auxiliar, consilier la Consistoriul arhiepiscopal din Cernăuţi (1862–1880), profesor la Seminarul diecezan din Cernăuţi. După ce a intrat în viaţa monahală (1873), a urcat treptele ierarhiei bisericeşti: arhimandrit, arhimandrit diecezan şi vicar general al Mitropoliei (1877), arhiepiscop al Cernăuţilor (martie 1880) şi mitropolit al Bucovinei şi Dalmaţiei (mai 1880). A fost membru în Camera Deputaţilor şi în Camera Domnilor a Consiliului Imperial din Viena; deputat al corpului întâi electoral al curiei marii proprietăţi (marea proprietate ecleziastică) în legislatura a II-a (1867–1869), a III-a (1870–1871); deputat virilist în legislatura a V-a (1880–1883), a VI-a (1884–1889), a VII (1890–1891) şi a VIII-a (1892–1895). A aderat la partida federalistă, apoi la fracţiunea naţional-conservatoare şi a luptat pentru păstrarea autonomiei bisericeşti şi a drepturilor româneşti în Bucovina, precum şi pentru folosirea limbii române în Dieta Bucovinei. S-a implicat în viaţa culturală a provinciei: a editat revista „Candela"; a înfiinţat prima tipografie românească în Bucovina (care-i va purta, mai târziu, numele); a sprijinit înfiinţarea societăţii muzicale „Armonia" (1881) şi a societăţii studenţilor teologi „Academia Ortodoxă" (1889); a contribuit la înfiinţarea de şcoli săteşti în limba română, editând o serie de manuale (cărţi de citire, religie, aritmetică, metodică pentru învăţători); a fost vicepreşedintele Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina. A publicat sonete şi fabule. A fost unul dintre primii care au adoptat transcrierea liniară a notelor, în lucrarea *Psaltichia bisericească asedzată pe noate muzicale* (1879). Dintre lucrările semnate de Silvestru Morariu-Andrievici amintim: *Micul Komenic pentru întâia clasă a şcoalelor poporene* (1851); *Carte de cetire sau Legendariu românesc pentru întâia clasă a şcoalelor poporene* (1852); *Metodica calculăciunii cu cifre* (1858); *Liturgica care cuprinde scurta tâlcuire a rânduielilor*

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

George Grigorovici: Au scris cărți, dar n-au făcut şcoli.

Ion Nistor: Ba au făcut şi şcoli pretutindeni. Dar niciodată boierimea nu s-a împotrivit ca să se facă şcoli, precum susține d-l Grigorovici.

George Grigorovici: Vedeți protocoalele Dietei.

Ion Nistor: Protocoalele Dietei arată ce lupte s-au dat în Bucovina pentru şcoala românească. Populația a avut şi are şcoli, însă şcolile au servit birocrației austriece drept mijloc de deznaționalizare şi nu s-a pomenit nicăieri pe toată rotunjimea pământului ca un guvern să impună părinților limba în care trebuie să învețe copiii lor. Zeci de ani sătenii din Mihalcea, Dănila etc., au cerut şcoală românească şi nu li s-a dat zeci de ani; şcolile acestea au rămas pustii, fiindcă părinții nu voiau să-şi trimită copiii la şcoala ruteană impusă de guvernul austriac. D-l Grigorovici susține că populația ruteană se românizează. Am combătut în mod ştiințific şi obiectiv părerea aceasta greşită. În Ipoteşti şi Burla se găsea o populație veche românească, care era amenințată de cotropirea ruteană. Dar elementul român s-a dovedit mai tare şi aşa a rezistat rutenizării. În Burla trăiesc multe familii cu numele istoric Neculcea. Aşa s-au adăpostit şi la Ipoteşti colonişti ruteni şi stăpânirea trecută s-a grăbit să le clădească şcoală ruteană. Era firesc ca populația să ceară să învețe limba care se vorbea pe acolo, pentru că era limba în care se înțelege cu toată lumea. Călăuziți de acest spirit practic, au cerut şcoală românească şi li s-a dat.

George Grigorovici: Eminescu este din satul acela rutean şi din Eminovici s-a făcut Eminescu.

Ion Nistor: Greşiți, de regulă, în afirmațiile d-voastră. Eminescu nu s-a născut în satul Ipoteşti de lângă Suceava, ci în alt Ipoteşti, din ținutul Dorohoiului. Ați auzit şi d-voastră trăgând clopotul undeva, dar nu ştiți unde. Tot atât de neîntemeiată este şi afirmația d-voastră că mitropolitul Blajevici[17] ar fi fost sârb. Acest vrednic cleric era unul dintre cei mai fervenți naționalişti bucovineni, semnând poezii cu pseudonimul Şoimu. El a introdus literele latine în Bucovina şi n-a contribuit cu nimic la rutenizarea țării. Onoratul nostru coleg, d-l Alexandrescu, îl

liturgice după tipicul bisericii drept credincioase a Răsăritului (1860); *Învățătura dogmatică generală* (1862); *Învățătura dogmatică specială* (1862); *Învățătura morală* (1864); *Aritmetica pentru şcoalele săteşti* (1868). Cf. Emil Satco, *op. cit.*, p. 83–84; Mihai-Ştefan Ceauşu, *op. cit.*, p. 418–419, 466, 471.

[17] Teoctist Blajevici (1807–1879) – a absolvit Institutul Teologic din Cernăuți. În perioada 1832–1937 a fost paroh la Storojineț şi Prisăcăreni. Din anul 1837 a intrat în cinul monahal, cu numele de Teoctist. A fost duhovnic spiritual la seminarul Institutului Teologic; catehet la Şcoala de dăscălie; referent şi asesor la Consistoriul episcopal; profesor suplinitor la Gimnaziu şi la Şcoala Preparandială din Cernăuți; egumen al Mănăstirii Dragomirna; arhimandrit de scaun la Mitropolie. Între anii 1877 şi 1879 a fost mitropolit al Bucovinei şi Dalmației. A fost unul dintre primii autori de manuale şcolare pentru limba română şi religie; autorul unei „gramatici teoretico-practice a limbii daco-romane"; poet şi fabulist. Dintre lucrările publicate, amintim: *Theoretische-praktische Grammatik der daco-romänischen, das ist der moldauischen oder walachischen Sprache, nach ganz neuen Grundsätzen un einer leichfasslichen Methode* (Lemberg, Cernăuți, 1833; retipărită în anul 1856); *Istoria vieții lui Isus Hristos* (Viena, 1865); *Istoria biblică a aşezământului celui vechi* (Viena, 1865); *Creştineasca învățătură a năravurilor sau moralul creştinesc* (1865). Cf. Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, p. 116–117.

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

confundă probabil cu episcopul Eugenie Hacman[18]. Prin urmare, omul care a avut aşa de frumoase sentimente româneşti şi care a introdus alfabetul latin în locul celui chirilic, întrebuinţat până atunci, acest om nu poate să fie învinovăţit că ar fi sârb, că a rutenizat Bucovina, după cum se susţine pe nedrept.

George Grigorovici: Nu am spus acest lucru!

Ion Nistor: Constat că nu sunteţi în curent cu toate problemele şi datele istorice din Bucovina. Acestea am ţinut ca să vi le spun, ca să nu mai rămână nicio umbră asupra memoriei acestei venerabile feţe bisericeşti.

D-l Grigorovici mai vine cu încă o afirmaţie pe care o găsesc tot atât de puţin întemeiată ca şi cele discutate până acum. D-l Grigorovici susţine că d-l [Iancu] Flondor[19], ca preşedinte de republică, ar fi trecut averea Fondului religios asupra mitropolitului Vladimir[20], iar eu aş fi contramandat această dispoziţie, punând în

[18] Eugenie Hacman (1793–1873) – a absolvit Facultatea de Teologie Romano-Catolică a Universităţii din Viena. După ce s-a călugărit a fost sfinţit diacon şi ieromonah. A fost profesor de religie la Şcoala trivială şi profesor pentru Studiul biblic la Institutul Teologic din Cernăuţi; episcop al Bucovinei (1835–1873); numit arhiepiscop şi mitropolit al Bucovinei şi Dalmaţiei în anul 1873 nu a fost instalat, deoarece a decedat subit. A militat pentru dezvoltarea învăţământului primar şi a şcolilor confesionale. A introdus româna ca limbă de învăţământ în locul latinei la Institutul Teologic din Cernăuţi, a obţinut reînfiinţarea unor şcoli primare româneşti şi înfiinţarea unei Şcoli Normale la Cernăuţi, cu limba de predare română (ulterior, aceste şcoli au devenit şcoli de stat cu limba de predare germana). A susţinut construirea de biserici (în vremea sa au fost construite Palatul Mitropolitan şi Catedrala din Cernăuţi). Din cauza atitudinii sale (s-a opus revendicărilor naţionale româneşti, a condus autoritar eparhia, a favorizat rutenii şi introducerea limbii germane în administraţia eparhială), Eugenie Hacman „şi-a pierdut ataşamentul clerului". Cf. Emil Satco, *op. cit.*, p. 470–471.

[19] Iancu Flondor (1865–1924) – a urmat cursuri juridice, obţinând licenţa şi doctoratul în drept la Viena (1894). Militând pentru ideea naţională, s-a implicat activ în viaţa politică, devenind preşedintele Partidului Naţional din Bucovina (1892). Din anul 1900 a întemeiat Partidul Naţional Poporal, care a fuzionat cu Partidul Naţional în anul 1902. Peste şase ani a înfiinţat Partidul Creştin Social Român. În anul 1918 a condus acţiunea naţională pentru unirea Bucovinei cu România, fiind preşedintele Constituantei care, la 27 octombrie 1918, a proclamat autodeterminarea românilor din Bucovina. A fost şef al guvernului provizoriu (din 12 noiembrie 1918) şi ministru delegat cu administrarea Bucovinei cu reşedinţa la Cernăuţi (din 4 ianuarie 1919). În aprilie 1919 a demisionat din această funcţie, devenind, pentru scurt timp, membru al Partidului Poporului. Pentru detalii, vezi Vlad Gafiţa, *Iancu Flondor (1865–1924) şi mişcarea naţională a românilor din Bucovina*, Iaşi, Editura Junimea, 2008; Daniel Hrenciuc, *Familia Flondor versus destinul Bucovinei istorice*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2018; Ştefan Purici, „Iancu Flondor (1865–1924). O viaţă în slujba dreptăţii", în „Codrul Cosminului", Suceava, s.n., nr. 10, 2004, p. 259–270.

[20] Vladimir (nume de botez Vasile) Repta (1841–1926) – mitropolit. A făcut studiile gimnaziale (1856–1864) şi cele universitare (Institutul Teologic, 1864–1868) la Cernăuţi. Între anii 1871 şi 1873 a urmat specializări la Viena, München, Bonn şi Zürich. A fost profesor la Gimnaziul superior din Cernăuţi (1868–1871), profesor la Institutul Teologic (1873–1875) şi la Facultatea de Teologie (1875–1896), decan al Facultăţii de Teologie în patru legislaturi, rector al Universităţii din Cernăuţi (1883–1884), inspector pentru învăţământul primar din districtul Cernăuţi (1875–1895). După ce s-a călugărit (1885, Mănăstirea Sucevita), a urcat treptele ierarhiei bisericeşti: ieromonah (1885), protosinghel (1886), arhimandrit (1890), vicar general al Mitropoliei Bucovinei (1896–1902), episcop de Rădăuţi (1899), arhiepiscop al Cernăuţilor şi mitropolit al Bucovinei şi Dalmaţiei (1902). În anul 1924 s-a retras din scaunul de mitropolit. A fost vicepreşedintele Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (1889–1896), membru al Camerei Deputaţilor în Consiliul Imperial din Viena (din anul 1901). S-a luptat pentru îmbunătăţirea condiţiilor de trai ale preoţilor, a construit

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

locul administratorului pus de mitropolit un administrator regal. Dar, d-lor, este adevărat că am contramandat dispoziția antecesorului meu şi să-mi daţi voie să arăt pentru care motive. Moşiile episcopale şi bisericeşti din Bucovina au fost luate de împăratului Iosif al II-lea, după alipirea Bucovinei, în administrația statului şi s-a format din ele un fond numit Fond religios[21]. Acesta a căpătat o organizare prin

numeroase case parohiale, a restaurat vechi ctitorii voievodale (Putna, Mirăuți), a ridicat pe bani proprii un cămin pentru bătrâni. Mitropolitul Vladimir Repta a prezidat, în noiembrie 1918, în Palatul Mitropolitan, lucrările adunării care a declarat unirea Bucovinei cu Regatul României. A colaborat la revistele „Candela" şi „Viitorul". Este autorul lucrării *Psihologia şi însemnătatea ei pentru deşteptarea, cultivarea şi înaintarea vieţii religioase* (1888). A fost senator în Parlamentul României întregite şi preşedinte al Senatului, ca decan de vârstă, în legislatura 1919–1920. Pentru meritele sale în activitatea de cultivare a identităţii româneşti din Bucovina a fost ales, în anul 1919, membru de onoare al Academiei Române. Cf. Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române. 1866/2003. Dicţionar*, ediția a III-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Enciclopedică, Editura Academiei Române, 2003, p. 718; Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, p. 305–306.

[21] Fondul religionar greco-oriental al Bucovinei (din 1821 Fondul bisericesc din Bucovina; 1870 – Fondul bisericesc greco-oriental din Bucovina; 1925 – Fondul bisericesc ortodox român al Bucovinei), a fost creat la 19 iunie 1783 (Ordonanța Consiliului Aulic de Război nr. 3 469/1783), în urma unor acțiuni anterioare luate de administrația austriacă. La 27 decembrie 1781, împăratul Iosif al II-lea a aprobat memoriul guvernatorului Bucovinei, Karl Freiherr von Enzenberg, din 11 decembrie 1781, care privea „încamerarea" moşiilor bisericeşti şi mănăstireşti şi desfiinţarea acestora. În anul 1782 s-a trecut la inventarierea lor şi la 1 martie 1783 toate moşiile Episcopiei Rădăuţi, delimitate şi hotărnicite, între 9 martie şi 20 iunie 1782, au fost trecute în proprietatea statului. Fondul cuprindea toate sursele de venit ale bisericilor, mănăstirilor şi schiturilor, ale episcopiei de Rădăuți precum şi proprietăţile acestora din toată Moldova; în total au trecut în administrarea Fondului 110 sate cu moşii şi cu circa 20 de munți, păduri, poieni, heleşteie. Regulamentul duhovnicesc bucovinean din anul 1786 a reglementat statutul şi caracterul Fondului bisericesc: „Sub numirea de Fond religios se înţelege întreaga avere destinată pentru întreţinerea religiunii. Aceste averi ale Fondului religios constau în bani gata sau în natură, adică averi mănăstireşti şi preoţeşti mişcătoare şi nemişcătoare. Veniturile realizate din acestea intră cu destinaţie precisă în casa religionară şi se valorifică absolut prin plata cheltuielilor de întreţinere necesară pentru plata personalului bisericesc şi pentru şcoli şi numai pentru binele clerului, al religiei şi omenirii". Crearea Fondului bisericesc a urmărit scopuri economico-financiare, dar şi politice. Acesta a fost un „instrument naţional-politic", care „a permis şi stimulat colonizarea şi deznaţionalizarea", favorizând fenomenul arendăşiei, care a căpătat ample proporţii după anul 1783. După unirea Bucovinei, statutul Fondului a fost reglementat printr-o serie de acte normative elaborate între anii 1921 şi 1922. Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe din Regatul României (6 mai 1925, art. 39–43) stabileşte statutul Fondului ca fundaţie specială de sine stătătoare, administrată de un Consiliu eparhial, sub preşedinţia mitropolitului Bucovinei. Statul îşi rezerva dreptul de control prin Ministerul Agriculturii şi Domeniilor şi cel al Cultelor. Ulterior au fost elaborate alte acte normative (1936, 1937, 1938, 1940, 1941, 1942) privitoare la regulamentul de organizare şi funcţionare a Fondului. Începând cu anul 1946 Fondul şi-a pierdut în totalitate autonomia, iar la 11 iunie 1948 Societatea anonimă „Domeniile Bucovina" (constituită după instaurarea regimului comunist) a fost naţionalizată. Prin decretul nr. 273/1949, Fondul bisericesc ortodox român al Bucovinei a fost desfiinţat. Acesta a fost cel mai mare proprietar de terenuri din Bucovina, deşi, de-a lungul timpului, au fost înstrăinate, prin vânzări, colonizări, exproprieri, schimburi, cumpărări, jumătate dintre moşii. În anul 1918, Fondul era proprietarul a 266 352 ha, adică 25,71% din suprafaţa Bucovinei (faţă de 63%, cât avea în anul 1786). Averea imobiliară a Fondului consta în păduri, domenii şi mine. Pădurile Fondului ocupau o suprafaţă de 249 972 ha (225 159 ha păduri propriu-zise, 5 722 ha terenuri arabile şi fâneţe, 18 276 ha păşuni şi 815 ha teren neproductiv), pe când suprafaţa întreagă împădurită a Bucovinei era de 447 868 ha. Averea imobilă a Fondului era apreciată la aproximativ 135 000 000 de coroane, iar cea mobilă la circa 20 000 000 coroane. După cel de al Doilea Război Mondial,

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

legea de stat, care a fost de mai multe ori revăzută şi a rămas o lege organică a statului. Administraţia a fost, după cum recunoaşte şi d-l Grigorovici, bună; atât numai că ea a fost ostilă atât bisericii, cât şi intereselor noastre naţionale, ca toate administraţiile austriece. Organizarea şi administrarea erau sub conducerea statului. D-l Grigorovici susţine însă aici un lucru neadevărat. D-sa crede că d-l Flondor, ca preşedinte de republică, în virtutea puterii sale de şef de stat, ar fi ridicat această lege şi ar fi dat bisericii Fondul acesta, moşiile şi averile acestea. Domnule Grigorovici, predarea s-a făcut printr-o simplă adresă, din 2 aprilie 1919, când d-l Flondor era ministru în guvernul român[22]. Prin urmare, d-sa nu era preşedinte de republică, iar în Decretul-lege de unire se prevede că legile fundamentale rămân în vigoare până nu se vor schimba pe cale constituţională. Prin urmare, nu un ministru delegat cu administraţia Bucovinei, dar nici Consiliul de Miniştri nu avea căderea să schimbe o lege organică şi aceasta [fiind] o simplă adresă către Î.P.S. Mitropolit Vladimir.

D-lor, evident că măsura aceasta era ilegală şi atunci, printr-o adresă ce am făcut Î.P.S. Mitropolit Vladimir, am contramandat dispoziţia antecesorului meu, rămânând ca chestiunea să se rezolve mai târziu, pe cale constituţională. Totodată,

patrimoniul Fondului a scăzut cu 20% (aproximativ 42 810 ha teren forestier şi agricol) prin cedarea nordului Bucovinei către U.R.S.S. În anul 1949, cu ocazia operaţiunilor de lichidare a patrimoniul Fondului, s-a constatat că acesta deţinea 192 468 ha (187 056 ha de teren forestier şi 5 412 ha de teren arabil). Cf. Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1774–1862), *De la administraţia militară la autonomia provincială*, Bucureşti, Editura Academiei Române, p. 194–197; Sorin-Toader Clipa, *Fondul bisericesc al Bucovinei şi lichidarea lui (1948–1949)*, Suceava, Editura Universităţii „Ştefan cel Mare”, 2006, p. 42 şi urm.

[22] În calitate de ministru-delegat al guvernului, Iancu Flondor a emis mai multe ordonanţe, printre care şi Ordonanţa nr. 109/23 ianuarie 1919, prin care întreaga avere a Fondului bisericesc trecea în seama mitropolitului Bucovinei, Vladimir Repta. În scrisoarea adresată acestuia, la 2 aprilie 1919, Iancu Flondor îşi motiva acest demers în felul următor: „Fundaţiunea care cuprinde averea bisericii dreptmăritoare din Bucovina – Fondul religionar gr. or. bucovinean – menit pentru susţinerea cultului dreptmăritor din această ţară, a fost sub ocupaţie austriacă, contrar dreptului canonic, administrat de autorităţi lumeşti, în timpul din urmă de Ministerul de Agricultură şi de Culte din Viena. Prin faptul unirii, competenţele acestor ministere au trecut asupra administraţiei Bucovinei, înfiinţată prin Înaltul Decret-lege din 18 decembrie 1918, nr. 3 745. Administraţia Bucovinei, recunoscând fără preget drepturile bisericii asupra acestei averi, a pus capăt amestecului ilicit al autorităţilor mirene şi s-a mărginit la însărcinarea d-lui George Sârbu cu girarea administraţiei moşiilor bisericeşti, urmată prin Decretul din 23 ianuarie 1919, nr. 109. Având în vedere dreptul canonic, autonomia bisericii şi menirea Fundaţiunii, ţin de datoria mea să trec administraţia Fondului religionar gr. or. bucovinean în seama bisericii dreptmăritoare din Bucovina, la mâna Î.P.S. Voastre, rămânând ca [şi] controlul statului privitor la întrebuinţarea averii, potrivit menirii sale fundaţionale, să fie stabilit ulterior, pe cale legislativă. Vă rog, deci, pe Î.P.S. Voastră, să binevoiţi a lua în seamă această avere şi de a dispune totul ce credeţi de cuviinţă pentru buna administrare. D-l George Sârbu se va prezenta din ordinul meu la Î.P.S. Voastră pentru stabilirea amănuntelor. Primiţi, Î.P.S. Voastră, expresia înaltei mele stime şi a devotamentului meu fiesc”. Această dispoziţie a fost, ulterior, contramandată de către Ion Nistor, care l-a înlocuit pe administratorul numit de Vladimir Repta cu un administrator regal. Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe din Regatul României (6 mai 1925, art. 39–43) stabileşte statutul Fondului bisericesc ca fundaţie specială de sine stătătoare, administrată de către un Consiliu eparhial, sub preşedinţia mitropolitului Bucovinei. Statul îşi rezerva dreptul de control prin Ministerul Agriculturii şi Domeniilor şi cel al Cultelor şi Artelor. Cf. D.S., M.O., nr. 15, 17 iulie 1920, p. 207–213; Sorin-Toader Clipa, *op. cit.*, p. 62; Ion Agrigoroaiei, *România interbelică*, vol. I, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza”, 2001, p. 258–262.

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

am invitat pe Î.P.S. Mitropolit să consimtă la constituirea unei comisii mixte, compusă din clerici şi mireni, care ar fi avut însărcinarea de a studia problema şi de a găsi o soluție care să mulțumească pe toți. Am recurs la acest expedient pentru că eu nu puteam admite ca administrația unei averi aşa de considerabile să treacă dintr-o mână în alta pe altă cale decât pe cea cerută de lege.

Al. Constantinescu: Ați făcut aceasta în urma hotărârii noastre ca guvern; d-voastră nu ați fost decât un transmițător al hotărârii guvernului, care nu putea tolera ca un membru al guvernului să ia averea şi să o dăruiască cui vrea el.

George Grigorovici: Sunteți de acord amândoi.

Al. Constantinescu: Desigur, pentru că nu era permis unui ministru al Bucovinei ca să ia averea statului şi s-o dăruiască bisericii.

George Grigorovici: Nu este adevărat că e averea bisericii, este averea statului.

Ion Nistor: Vom reglementa pe calea legiferării chestiunea acestui Fond. Prin urmare şi în privința aceasta trebuie să admită, atât d-l Grigorovici, cât şi onor[atul] Senat că s-a purces conform cu legile care erau în ființă. D-l Grigorovici îşi face un titlu de merit deosebit că apără unde vede asupriri. Sunt de acord cu d-sa. D-sa, bunăoară, apără toate sectele baptiste şi adventiste care au încolțit în Bucovina. Muncitorii bucovineni care s-au înapoiat din America şi din alte părți au căpătat în drumul spre casă, de la un institut din Amsterdam, biblii şi diferite alte cărți religioase. Pe acestea nimeni nu le poate înțelege. Am citit şi eu mai multe cărți de acestea şi vă mărturisesc că nu le-am putut ghici rostul. Sectarii aceştia țin prin sate conventicule [adunări secrete], se adună sâmbăta, în loc de duminica, şi citesc, fără ca lumea care ascultă, şi nici cei care citesc aceste cărți, să înțeleagă ceva. Mi s-a raportat despre lucrul acesta. Are să se convingă şi d-l Grigorovici că sentimentele democratice şi de dreptate sunt şi la noi, naționaliştii, tot atât de dezvoltate ca şi la d-sa.

George Grigorovici: Nu tocmai.

Ion Nistor: Atunci am luat avizul Î.P.S. Mitropolit, i-am arătat ce se petrece la sate şi l-am rugat să trimită predicatori distinşi ca să lumineze pe oamenii aceia care sunt rătăciți, făcându-i să se întoarcă la credința lor strămoşească. Dacă d-l Grigorovici apără interesele acestor oameni, să-mi dea voie să apăr şi eu interesele bisericii mele, să caut ca aceşti oameni să fie readuşi la viața creştinească de mai înainte.

George Grigorovici: N-am nimic contra, dar nu cu jandarmi.

Ion Nistor: Nu s-au făcut abuzuri. A fost un singur caz în Frătăuți.

George Grigorovici: Sunt patruzeci de cazuri.

Ion Nistor: Fireşte că [aceste] conventicule trebuiau să fie supravegheate; contra oamenilor nu s-a aplicat nicio măsură de constrângere pentru credința lor. S-a folosit numai predica [în] contra lor.

George Grigorovici: Câte zile au stat în închisoare?

Ion Nistor: N-au stat pentru acest motiv, ci pentru alte contravenții.

George Grigorovici: Evangheliile li s-au confiscat!

Ion Nistor: N-am avut ştire despre aceasta. Prin urmare, să-mi dați voie, dacă d-voastră apărați pe adventişti şi sâmbătari, cum îi numim noi pe aceştia, dacă ei au dreptul să-şi apere biserica lor, să avem şi noi dreptul de a ne apăra biserica noastră, care are în urma ei o activitate culturală de două mii de ani.

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

George Grigorovici: Dar nu cu jandarmi.

Ion Nistor: Nu se întrebuinţează forţa, ci se încearcă numai de a-i readuce la credinţa adevărată, pe calea blândeţii şi a luminării.

Şi acum, d-lor, să-mi daţi voie să revin la alegerile trecute. D-l Grigorovici, vorbind despre alegerile din Bucovina, susţine că aş fi afirmat un neadevăr, susţinând că lista guvernului ar fi întrunit în Cernăuţi numai 358 [de] voturi. „Iată un exemplu de iubire de adevăr", exclamă d-l Grigorovici la adresa mea. Iubite d-le coleg, eu n-am susţinut un neadevăr. Lista guvernamentală a primit 358 [de] voturi. Cum însă pe această listă erau doi candidaţi, d-voastră adunând voturile date, aţi obţinut cifra de 800. Rezultă de aici că eu n-am dreptate şi că înconjur adevărul?

George Grigorovici: Atunci este o greşeală.

Ion Nistor: Poate să fie o greşeală, dar greşeala aceasta se găseşte în raportul oficial al Biroului Electoral din Cernăuţi, cu data de 11 iunie 1920. Aceeaşi metodă am observat-o şi cu privire la lista socialistă, care a întrunit 6 728 [de] voturi. Cum lista aceasta cuprindea trei candidaţi, d-voastră aţi adunat voturile date şi aţi obţinut suma de 19 000 [de] voturi. Am susţinut eu un neadevăr? Eu cred hotărât că nu! Aceeaşi metodă am observat-o şi faţă de lista burgheză, de a o considera ca fiind a mea. Eu am susţinut că lista aceasta a întrunit 3 261 [de] voturi, pe când d-voastră adunaţi voturile şi găsiţi 8 000. Vedeţi, d-le Grigorovici, că aici nu este numai o deosebire de metodă şi că eu ceea ce am susţinut este purul adevăr. Ca istoric, sunt obişnuit să examinez bine lucrurile şi eu v-aş recomanda şi d-voastră acest procedeu. În ce priveşte aserţiunea d-voastră că în Cernăuţi „alegerile s-au făcut cu tot calmul şi tot astfel şi în celelalte părţi ale Bucovinei", socotesc că este o contradicţie mică, pentru că, de fapt, lucrurile nu sunt aşa cum le arătaţi d-voastră. Acolo unde d-voastră n-aţi întâmpinat niciun fel de piedici, ci v-aţi bucurat de concursul guvernului, acolo unde vi s-a dat mână liberă, desigur că aţi făcut ceea ce aţi voit şi despre modul cum s-au desfăşurat alegerile în această parte nu vă plângeţi, căci vă convine, desigur; acolo însă, unde v-aţi simţit strânşi puţin cu uşa şi unde n-aţi putut face ceea ce aţi voit d-voastră, acolo vă plângeţi ca şi noi, arătând că s-au făcut ingerinţe, ca în cazul Ţurcanovici[23], fost ofiţer în armata ucraineană.

[23] La alegerile din mai 1920 au participat şi organizaţiile unite ale social-democraţilor din Bucovina, care au lansat un *Apel*, îndemnându-i pe alegători să-şi dea voturile candidaţilor Partidului Social-Democrat (George Grigorovici, Iacob Pistiner, Rudolf Gaidosch, Mihail Hamick, Ion Heşca, Constantin Krakalia şi Isidor Ţurcanovici). Isidor Ţurcanovici, înscris în circumscripţia Văşcăuţi, s-a retras din cursa electorală. Cu prilejul validării alegerii lui Toma Ionescu (judeţul Văşcăuţi), mai mulţi alegători din Carapciu, susţinuţi de către deputaţii Iosef Ciser, Ilie Moscovici, Iosef Mayer, Eftimiu Gherman, Iuliu Haszkal, Francisc Geistlingher, au cerut invalidarea acestei alegeri, din cauza faptului că Isidor Ţurcanovici, membru al Partidului Socialist, reprezentantul acestora, nu a fost lăsat să candideze, invocându-se faptul că nu era cetăţean român şi că se afla sub control poliţienesc. Acesta a fost ofiţer austriac până la prăbuşirea Monarhiei Austro-Ungare, a intrat în serviciul armatei ucrainene şi astfel i s-a interzis accesul în Bucovina. Ilie Moscovici a susţinut o interpelare referitoare la acest caz, expunând situaţia lui Isidor Ţurcanovici, iar deputatul Aurel Ţurcan (circumscripţia Vicovu de Sus, judeţul Rădăuţi) a argumentat decizia autorităţilor de a respinge această candidatură în interpelarea prezentată în şedinţa A.D. din 25 iunie 1920. În urma supunerii la vot, contestaţia a fost respinsă şi Toma Ionescu a fost validat ca deputat al judeţului Văşcăuţi. Cf. Petru Russşindilar, *George Grigorovici şi social-democraţia în Bucovina*, Bucureşti, Editura Fundaţiei „Constantin-Titel Petrescu",

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

Prin urmare, să fim juşti: nu aveţi dreptul să vă plângeţi de ingerinţe în alegeri. Dar, în ceea ce priveşte alegerile din Bucovina, de astă toamnă, sunteţi şi mai nedrept, d-voastră susţineţi că în Bucovina, cu ocazia acelor alegeri, s-au făcut mari ingerinţe. Vă voi demonstra că nu aveţi dreptate.

George Grigorovici: Se constată oficial.

Ion Nistor: Nu se constată. D-voastră susţineţi că astă toamnă n-au fost contra candidaţi. Aici, înaintea mea, am lista candidaţilor de astă toamnă şi din ea rezultă că au fost contra candidaţi şi că s-a dat o aprigă luptă electorală între candidaţii partidului nostru şi între diferiţi alţi candidaţi. Şi d-voastră aveţi cel mai puţin motiv de a vă plânge de ingerinţe, fiindcă v-aţi abţinut de la alegeri. Abţinându-vă de la alegeri, cum aţi putut fi nedreptăţit? Şi aici, să-mi daţi voie să constat cu mare satisfacţie spiritul de disciplină şi de ordine al armatei române. D-voastră aţi adus înaintea Senatului cazul d-lui colonel Poltzer. Să-mi daţi voie să vă arăt eu cum s-au petrecut lucrurile. În timpul alegerilor era stare de asediu şi s-a hotărât, în interesul ordinii, ca orice adunare să fie anunţată la comenduire şi nu putea să aibă loc nicio întrunire fără ca să fie de faţă un reprezentant al comenduirii. D-l Grigorovici n-a voit să se conformeze acestei dispoziţii.

George Grigorovici: Nu este adevărat.

Ion Nistor: Ba este foarte adevărat, d-l colonel Poltzer v-a arătat dispoziţiile ordonanţei şi d-voastră n-aţi voit să vă conformaţi şi aţi preferat să vă abţineţi de a mai face adunări.

George Grigorovici: D-ta ai fost de faţă.

Ion Nistor: Am primit raportul şi ştiu. Dispoziţiile legale care se aplică faţă de noi, burghezii, trebuie să admiteţi să fie aplicate şi faţă de d-voastră şi trebuie să vă conformaţi lor.

George Grigorovici: Aplaudaţi hoţiile.

Ion Nistor: Produceţi dovezi pentru hoţii, nu aruncaţi cuvinte necontrolate. D-voastră susţineţi aici că funcţionarii s-au îmbogăţit. Citaţi nume şi aduceţi dovezi!

George Grigorovici: Ce este cu d-l Doboş? Ce este cu cumnatul d-sale? De unde şi-a cumpărat case?

Ion Nistor: Dovedeşte că şi-a cumpărat casă, până atunci resping învinovăţirile d-voastră cu toată energia unui om cinstit. Faceţi dovezi când învinovăţiţi persoane absente, dacă voiţi să fiţi luat în serios, ca parlamentar şi ca om politic.

George Grigorovici: Cumnatul d-tale a prădat ţara, iată, o zic aici. L-ai făcut funcţionar înalt.

Ion Nistor: Vă faceţi ecoul calomniilor urzite la Storojineţ. Nu vă face cinste că repetaţi astfel de infamii, după ce ele au fost dezminţite în mod formal şi categoric, cu probe indiscutabile. De altfel, cei vizaţi n-au decât să întindă procesul de calomnie ce au intentat şi asupra d-voastră.

1998, p. 126–127; D.A.D., M.O., nr. 4, 26 iunie 1920, p. 8; nr. 6, 29 iunie 1920, p. 72; *Bucovineni în Parlamentul României întregite*, vol. II.1. *Adunarea Deputaţilor, Legislatura 1920–1922*, ediţie îngrijită, studiu introductiv, note şi comentarii de Rodica Iaţencu şi Marian Olaru, indice de nume de Rodica Iaţencu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2016, p. 212–213.

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)

Mai susține d-l Grigorovici că eu aş fi făcut imposibilă alegerea socialiştilor în alegerile de astă toamnă. D-apoi cum puteam eu să zădărnicesc alegerile socialiştilor, când ei s-au abținut de la alegeri, căci aşa primiseră instrucții de la comitetul central din Bucovina? Mi se face, deci, un proces cu totul gratuit.

George Grigorovici: Nu-ți mai este iertat să faci mişelii.

Ion Nistor: Din care civilizație ați împrumutat termenii aceştia aşa de puțini parlamentari? De la Viena? D-tale ar trebui să nu-ți fie iertat să vorbeşti palavre. D-ta spui că eu am păreri rele despre socialişti şi că-i persecut, greşeşti. Chiar alegerea d-tale şi succesul d-tale mi le datoreşti, pentru care ar trebui să-mi fi recunoscător.

George Grigorovici: Care succes?

Ion Nistor: Succesul electoral al d-tale. Când mi-ai cerut să fac posibil ca să faceți brutăria aceea pentru muncitori, eu, cu întreg personalul administrativ, v-am dat tot concursul; aceasta este o faptă contra socialiştilor?

George Grigorovici: Ți-ai făcut datoria şi alta nimic, iar dacă nu ți-o făceai erai un mişel.

Ion Nistor: Va să zică mi-am făcut-o. Atunci de ce te superi când spun adevărul. Totodată constat că aveți un vocabular foarte redus, de vreme ce repetați prea des cuvinte care nu vă fac cinste ca vechi parlamentar, cum vă considerați. [...]

C. Coandă: Veți avea cuvântul, d-le Grigorovici, dacă aveți ceva de spus.

George Grigorovici: Ce cuvânt? Chestiune personală este aceasta? Tare frumoasă chestiune personală de un kilometru şi jumătate. Tot vorbiți că vreți să faceți economie de timp şi se țin orații aşa de lungi, precum este această chestiune personală.

Ion Nistor: Foarte bine, înțeleg că adevărul pe care îl spun să doară, dar nu este vina mea, ci a d-voastră, care ați riscat afirmații kilometrice neîntemeiate, care au nevoie de a fi rectificate.

George Grigorovici: Pe mine nu mă doare decât mişelia ce se face la noi.

Ion Nistor: Funcționarii şi muncitorii de la Căile Ferate şi de la Poştă au fost ajutați de mine, cu toate că erau supuşi şi depindeau de Direcția centrală din Bucureşti şi nu erau sub conducerea directă a administrației Bucovinei. Când a fost vorba de a ajuta pe cei ce se găseau în mizerie şi recurgeau la ajutorul meu, le-am dat acest ajutor fără privire la convingerile lor politice. Am voit să arăt lucrurile acestea, ca să arăt că ceea ce a susținut d-l Grigorovici nu corespunde adevărului; dumnealui a riscat o mulțime de afirmații în discursul d-sale, care nu trebuiau să rămână în „Monitorul Oficial" fără răspuns. Şi, de bună seamă că atât d-l ministru [Matei B.] Cantacuzino [ministrul Justiției], cât şi d-l senator [D.] Alexandrescu ar fi fost mai juşti în aprecierea discursului meu de la Mesaj, dacă ar fi avut cunoştință de întâmpinarea mea la afirmațiile greşite ale d-lui Grigorovici.

Aş avea de făcut încă multe observații la discursul d-lui Grigorovici, dar mă opresc aici, nevoind a pune la încercare indulgența d-voastre şi a nu provoca un nou acces de furie din partea d-lui Grigorovici, pe care îl rog ca, în viitor, să fie mai precaut în afirmațiile sale şi libertățile pe care le reclamă pentru partidul d-sale să le îngăduie şi pentru convingerile noastre politice.

BDD-A32686 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:29 UTC)